

Turun yliopisto
Taiteiden tutkimuksen laitos
Mediatutkimus

Verkko julkisen toimijuuden kannalta

Johdatus mediatutkimukseen P1a

31.12.2004

Vastaanottaja: Seija Ridell

Pauli Rekola

70181

pamire@utu.fi

Verkko on julkisen toimijuuden kannalta helpoin ja kuitenkin vaikein. Kuka vain saa laittaa verkkoon melkein mitä tahansa materiaalia sähköisessä muodossa, mutta pystyy laittamaan mitä vain. Kukaan ei voi olettaa mitä vain tietoa luotettavaksi ja todeksi. Verkko on kaikessa monimutkaisuudessaan ja laajuudessaan imaissut monen ihmisen pauloihinsa. Nykyisin puhutaankin nettiriippuvuudesta, joka on sairaus. Sen vuoksi jopa armeijasta on jouduttu kotiuttamaan alokkaita. Verkon yleisimpiä palveluita ovat: internet ja sähköposti. Nykyinen Suomensanasto ei tunne sanaa, jossa käyttäjä on osallistuvassa vuorovaikutuksessa. Siksi on luotu uusi sana julkiso. Internet on saavuttanut suuren suosion nopeasti. Se on lisännyt käyttäjämäärä ennätysnopeasti, mutta silti vain murto-osa maailman väestöstä kuuluu netin vaikutuksen piiriin. Verkon rakenne on seuraava: verkko sisältää internetin, verkkojen verkon. Se sisältää taas verkon infrastruktuurin, sähköpostin ja www:n, joka on internetin populaarein osa.

Verkkoa sanotaan medioiden mediaksi, koska se käyttää pohjanaan muita medioita. Suuret media-yhtiöt pyrkivät omimaan verkon ja rahastavat sillä. Ne pyrkivät keskittämään verkon palvelut itselleen saaden ihmiset niistä riippuvaiseksi, esimerkkinä MTV3-laajakaistan omistajat voivat katsella kanavan ohjelmia internetistä. Muissa medioissa, joita verkko usein seuraa, on valta keskittymässä harvojen kansainvälisten vaikuttajien käsiin. Alun perin internet on syntynyt kylmän sodan ja hakkereiden tuloksena. Se oli kehittynyt ideologiseksi ja epäkaupalliseksi. Nyt kaupallisuuden myötä halutaan osallistuvasta käyttäjästä tehdä katsoja, jolle esitetään asioita, muiden medioiden tyyliin. Verkon infrastruktuurikin oli valtion omistamaa aluksi, mutta se nopeasti yksityistettiin. Kaikesta huolimatta verkossa vielä elää idealismia, kuten copyleft ja wikipedia.

Verkon yhden osan eli internetin syntyä on usein verrattu sanomalehden syntyyn, niiden toimijuudessakin voimme nähdä samanlaisuuksia. Aluksi sanomalehti pystyi kirjoittamaan kuka vain, mutta yleensä kauppiat, ja kaupustelijat levittivät lehteä kunnes sanomalehti kaupallistui, vakiintui ja lukeminen demokratisoitui. Onko verkolle käymässä samoin? Verkko on jo alun perin ollut melko demokraattinen, kenellä tahansa jolla on tietokone ja verkkoyhteys voi siellä tuottaa ja käyttää verkon materiaalia, tietyin rajoituksin. Verkko on vielä kokoajan muuttuva ympäristö, nopeutuvat yhteydet tarjoavat verkolle aina lisää mahdollisuuksia. Nyt myös verkon yleisin muoto internet on tullut kännyköihin kokonaisuudessaan. Useamman vuoden on kännyköissä ollut tekstipohjainen internet eli Wap. Verkon kaupallistuminen on ollut suurille yhtiöille ongelmallinen: miten tehdä jotkin sivustot maksulliseksi siten, että niille olisi helppoa ja turvallista kirjautua? Julkisoista halutaan tehdä yleisö, valmiita sisällön vastaanottaja ja aktiivinen tulkitsija.

Kun verkossa ja tarkemmin internetissä on vapaa tiedon levitys, miten varmistamme tiedon totuudellisuudesta? Nykyisin luotetaan etenkin vanhojen medioiden

tuottamaan tietoon. Yksittäisen henkilön tuottamaan ei luoteta, ilman vahvaa vakuuttamista. Tämä rajoittaa yksittäisen ihmisen julkista toimijuutta internetissä. Ongelmana ovat verkossa olleet myös tekijän oikeudet ja tekijän löytäminen. Nykyään verkossa on ollut ongelmana vanhojen medioiden kannalta erilaiset jako-ohjelmat, kuten DC++ ja KAZAA. Niiden avulla käyttäjät jakavat ilmaiseksi kalliita ohjelmia, elokuvia, pelejä ja musiikkia toisilleen. Tietoverkkoja tämä myös on ruuhkauttaa, esimerkiksi yliopistojen verkkoresursseista suuri osa palvelee tätä tarkoitusta.

Verkon vapaata tiedon levitystä ohjaavat myös erilaiset uutisryhmät ja keskusteluohjelmat. Näissä keskusteluissa pyöritään jonkin asian ympärillä ja kaikki sivustolla mukanaolijat voivat osallistua. Yhteisöjä on verkossa muodostunut, joko jo valmiit yhteisöt ovat siirtyneet verkkoon tai verkossa on muodostunut ns. virtuaaliyhteisöjä. Yhteisöille tärkeintä on yhteenkuuluvuuden tunne ja näkyminen ulospäin. Virtuaaliyhteisöistä ehkä tärkeimpiä ovat MUD:it eli Multi User Dungeon, jotka luovat oman virtuaalilansan. Näissä keskeiseksi kysymykseksi on noussut identiteetillä leikkiminen, etenkin sosiaalisessa MUD:ssa LambaMOO:ssa raiskaaminen. Nykyään webissä on graafisia MUD-ympäristöjä. Nieminen ja Pantti kertovat: ”Internetin on pelätty johtavan myös uudenlaisessa julkisuuden jakautumiseen, jossa lukuisat muodostuneet verkkoyhteisöt eivät enää kommunikoi keskenään vaan eristäytyvät yhteisestä julkisuudesta.” [Nieminen & Pantti, 2003, 20.]

”Tuotannon vallan kysymys liittyy erottamattomasti siihen, millaisena me näemme yleisön: vaikutusten avuttomana kohteena vai autonomisena ja kriittisinä subjekteina vai jonakin näiden ääripäiden väliltä”, kertoo Nieminen ja Pantti. [Nieminen & Pantti, 2003, s 99] Katsojalla on kuitenkin valta päättää: millaisia sivustoja hän haluaa katsoa. Yksilö on nykyisin vielä verkossa arvossaan. Yksilönä surffaamme verkossa yksilöllisesti ja jaamme yksilöllistä mielipidettämme muille yksilöille, kuitenkin haluten kuulua johonkin yhteisöön. Verkossa yksilö saa ilmaista itseään, esim. tekemällä omat yksilölliset kotisivut. Uhkana on mediajättien halu rahastaa käyttäjiä sivustoillaan, ne tietoa eli sivuille pääsyä rahaa vastaan. Ne pyrkivät tekemään käyttäjistä yleisön, mutta jos on vastaavanlaisia ilmaisia sivustoja, kuka hullu maksaisi sivuston katselusta?

Verkko hakee itselleen myös julkisuuden hahmoja. Ne ovat usein samoja kuin muissa medioissakin. Mihin tarkoituksiin ihmiset käyttävät mediaa ja mihin tarkoituksiin media käyttää ihmisiä? Ihmiset käyttävät mediaa informatiivisiin, sosiaalisiin ja viihteellisiin tarkoituksiin. Informatiivisuuteen liittyy myös orientaation funktio. Sosiaalista funktiota täydennetään itseilmaisun funktiolla. Median motiivit ovat aina kyseenalaiset, ehkä päämotiivi on rahan tuottaminen sijoittajille.

Verkkoa usein käytetään vaihtoehtoisen median, koska sitä ei ole rajoittamassa sellaiset linjaukset kuin mitä yleensä mediataloissa on, esimerkiksi tšetšeeninalaiset ovat tehneet omat uutissivustot, joissa he arvostelevat mm. venäläisten sotilaiden toimia. Ongelmana tšetšeneillä on ollut pitää sivut verkossa, koska Venäjän arvostelu on monelle maalle ja yritykselle arka aihe, joka voisi vaikuttaa kaupan tekoon. Vaihtoehtoisen median parissa verkko on ykkönen, koska se on laajaa ja jokaisella sivustolla on suuri potentiaalinen kävijä määrä. Käytetty kieli kyllä rajaa käyttäjä määrää. Yleisenä netin kielenä on ollut Englanti. Vaihtoehtoisia uutisia löytyy netistä joka lähtöön: Löytyy salaliitto teorioita, avaruusolioiden tekosia ja toisesta kuin valtamedian näkökulmasta kertovia uutisia. ”Internet peittoaa rajalliset tv- ja radiouutiset ajassa ja tilassa: Verkkoon mahtuu rajaton määrä tietoa, eikä aika rajoituksia ole”, kertoo Nieminen ja Pantti. [Nieminen & Pantti, 2003, 95.]

Pienessä määrin on pyritty luomaan paikallisyhteisöjä, joissa paikalliset voisivat tuoda ongelmia ja epäkohtia julki, sekä pohtia niitä yhteisesti. Näistä keskusteluista voisi jopa nousta uutisaiheita tai ratkaisuita kiperiin ongelmiin. Nämä myös luovat yhteisöllisyyden tunnetta. Ongelmana on, että kuka haluaisi antaa asuinympäristöstään huonon kuvan, varsinkin jos se näkyy sen alueen ulkopuolella oleville. Porukka on usein ollut myös sisäänpäinlämpiävä. Jos ei ole tunnettu julkista vuorovaikutusta, touhu menee helposti näpertelyksi. Nettiin on myös yritetty luoda virtuaalikaupunkeja huonolla menestyksellä, niiden tarkoituksena on ollut helpottaa netissä surfausta. Tiedon löytämistä netistä ovat helpottaneet hakukoneet, joista suosituin jo pitkään on ollut Google. Kuinka hakukoneet löytävät hakutulokset, suosivatko ne joitakin sivustoja?

Niemisen ja Pantin mukaan: ”mediatuotannon omistus ja rahoitus vaikuttavat mediaesitysten sisältöihin”. [Nieminen & Pantti, 2003, 71.] Useimmiten kuitenkin eri linjauksille löytyvät erilaisia maksajia, rahan määrän vaihdellessa. Medialla on viisi mahdollista tulon lähde: käyttäjä, mainostaja, kolmas taho, julkaisija ja julkinen valta. [Nieminen & Pantti, 2003, 79.] Suomessa voikin huomata erilaiset ohjelma linjaukset, eri rahoituksen omaavilla sivustoilla. Omaksi ilokseen nettisivuja työskentelijät selviävät nolla sijoituksella, koska netistä löytyy sivustoja, jotka tarjoavat tilaa palvelimiltaan nettisivustoille. Suuret sivustot taas saavat mainostajien huomion ja rahavirrat voivat aueta.

Verkko on monipuolinen kokonaisuus, se yhdistelee monia eri medioita ja monet eri mediat yritykset löytyvät sieltä. Turun Sanomillakin on oma verkko julkaisunsa netissä. Yleisesti lehdillä on myös arkistot netissä mutta ei julkisessa käytössä. MTV3 on netti-TV. Kirjojakin löytyy netistä. Uutiset eivät rajoitu vain mediajättien ja uutistoimistojen piiriin vaan yksittäiset ihmiset voi julkaista siellä omia uutisiaan tai kommentoida muiden uutisia. Verkosta nykyisin löytää yksityisten henkilöiden tekemiä elokuvia, päiväkirjoja, matkakertomuksia ja

sarjakuvia. Verkossa on myös yhteisöjä, joihin pääsee kuka tahansa sisään keskustelemaan tai uppoutumaan ns. virtuaalitodellisuuteen. Verkko tarjoaa käyttäjilleen rajattomat mahdollisuudet, mutta tulevaisuus on aina suurena kysymysmerkinä: Lopettaako kasvava virusten ja roskapostin määrä netin ja sähköpostin käytön vai pystytäänkö verkko suojaamaan? Onnistuvatko mediajätit kaupallistamaan netin? Verkolla on tulevaisuuteensa, sen kehitys ei ikinä jää paikalleen, mutta kuinka valoisa.

Lähdeluettelo:

Nieminen, Hannu ja Pantti Mervi, 2003. *Media markkinoilla*. Helsinki: Loki-kirjat.